

№ 13 (510)
Красавік 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Спадчына: дзесяць стагоддзяў беларускага мастацтва –** стар. 2
- **Асоба: беларускі татарын Ібрагім Канапацкі –** стар. 3
- **Архітэктура: палац Пацёмкіна і Галынскіх –** стар. 4

У нас сягоння Благовешчанне.
У нас дзевачкі – дарагі тавар,
У нас хлопчыкі – дзяшовы тавар...

Гонар і слава

Гашкевіч-сан — з беларускіх земляў пан

У сакавіку ў нашай краіне распачаліся ўрачыстыя мерапрыемствы з нагоды 200-годдзя з дня нараджэння дзяржаўнага дзеяча, дыпламата, вучонага, даследчыка Усходу, прыродазнаўцы, місіянера, лінгвіста Іосіфа Гашкевіча, юбілей якога 37-й сесіяй ЮНЕСКА ўнесены ў Календар памятных дат ЮНЕСКА на 2014–2015 гг.

Імя І. Гашкевіча, які заклаў аснову сяброўства і ўзаемапаважнага спасціжэння народаў Расіі і Японіі, упісанае залатымі літарамі ў гісторыю дыпламатычных адносін. У яго гонар названы заліў у Японскім моры. Ушанаванае яго імя і ў Беларусі. У 1968 г. у Мінску выйшаў прысвечаны яму раман Віталія Гузанава «Адысей з Белай Русі», а ў 1993 г. было перавыданне твора па-беларуску. Студыяй «Летапіс» «Беларусьфільма» зняты дакументальны тэлефільм «Адысей Гашкевіча». У вёсцы Малі Астравецкага раёна (дзе наш суайчыннік правёў апошнія гады жыцця) усталяваны памятны знак (аўтар Рышард Груша), у мясцовай бібліятэцы створана экспазіцыя, прысвечаная консулу і навукоўцу, у Астраўцы стаіць бюст (скульптар Валеры Янушкевіч), у гімназіі № 1 адкрыты гісторыка-краязнаўчы музей імя І. Гашкевіча. Яго імя носіць адна з мінскіх вуліц у мікрараёне Лошыца. Ладзяцца прысвечаныя І. Гашкевічу навуковыя чытанні.

(Заканчэнне на стар. 6)

Пра міхулае
Сёння
Дзеля будучыні

Сябры!
Падпісацца
на газету
можна
з любога
месяца

падпісныя індэксы:
індывідуальны - 63320
ведамасны - 633202

На тым тыдні...

✓ У рамках выстаўкі «Іосіф Гашкевіч: дыпламат, вучоны-арыенталіст» (што пачала працаваць у Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь **20 сакавіка**) адкрылася **фотаэкспазіцыя са збору Музея гісторыі фатаграфіі (Кракаў, Польшча)**, прысвечаная Японіі канца XIX ст.

І. Гашкевіч прыўнёс шмат новага ў жыццё жыхароў японскага горада Хакадатэ: працуе там на пасадзе першага расійскага консула, ён не толькі адкрыў рускую школу, бальніцу пры консульстве, але і пазнаёміў японцаў з мастацтвам фатаграфіі. І сёння адзін з накірункаў у фотамастацтве Японіі называецца хакадацкім. Прадстаўленыя здымкі ў большасці належаць невядомым аўтарам, паказваюць краявіды далёкай краіны, месцы, дзе захоўваюцца святыні. Цікавае выклікаюць фотаздымкі з панарамай Хакадатэ, на некалькіх фотаздымках адлюстраваная сусветна вядомая гара Фудзі.

Падрабязней чытайце на стар. 6.

✓ **25 сакавіка** ў Галерэі «Акадэмія» Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў запрацавала **персанальная выстаўка польскага мастака Міраслава Паўлоўскага (Познань)**, на якой прадстаўлены найноўшыя працы, выкананыя ва ўнікальнай тэхніцы УФ-друку на алюмініевых пласцінах. Творца прадставіў графіку з цыкла «Камуфляж», над якой працуе шмат гадоў і якая з'яўляецца найбольш характэрнай для яго творчасці.

Выстаўка працуе да 10 красавіка.

✓ **28 сакавіка** Літаратурны музей Максіма Багдановіча запрасіў аматараў паэзіі на **вечарыну «Гаспадар: Слова»**, дзе прысутныя мелі магчымасць сустрэцца з куратарамі і ўдзельнікамі найбольш цікавых і доўгатэрміновых праектаў: паэтычны тэатр «Арт.С», суполка «Літаратурнае прадмесце», часопіс

перакладной літаратуры «Прайдзісвет», суполка «Вежа міру».

Гасцямі імпрэзы сталі Аксана Спрычан, Зміцер Арцюх, Людміла Рублеўская, Віка Трэнас, Віктар Лупасін, Алеся Башарымава, Анка Упала і Міхась Бараноўскі.

✓ **1 красавіка** Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрасіў на **адкрыццё персанальнай выстаўкі мастака-медальера з Латвіі Яніса Струпуліса «У медалях жыве гісторыя»**.

У творчай скарбонцы Я. Струпуліса больш за 770 медалёў разнастайнай тэматыкі: музыка, літаратура, выяўленчае мастацтва, астраномія, медыцына. Ёсць сярод іх і творы, прысвечаныя дзеячам культуры Беларусі.

Выстаўка арганізаваная пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Пасольства Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, а таксама пры спрыянні Таварыства «Беларусь – Латвія».

Я. Струпуліс (у цэнтры)

Фота Ніны КАЗЛЕНІ

Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі

Выстаўка пад такой назваю пачала працаваць 27 сакавіка ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. Яна з'яўляецца грандыёзным выставачным праектам, арганізаваным ААТ «Белгазпрамбанк» разам з ААТ «Газпром трансгаз Беларусь», Міністэрствам культуры і Нацыянальным мастацкім музеем Рэспублікі Беларусь.

На працягу чатырох месяцаў (да 10 чэрвеня) жыхары і госці беларускай сталіцы будуць мець магчымасць пазнаёміцца з найвыбітнейшымі ўзорамі беларускага мастацтва. Да гэтага ніколі раней у адным месцы не збіралася для дэманстрацыі такая маштабная экспазіцыя прадметаў беларускага мастацтва за дзесяць стагоддзяў: ад часоў Візантыі да сучаснасці (амаль пяцьсот прад-

метаў). Усе экспанаты прайшлі экспертны адбор, многім спатрэбілася рэстаўрацыя. Варта адзначыць, што ў праекце задзейнічаны амаль усе музеі краіны, уключаючы рэгіянальныя, а таксама прыватныя калекцыянеры і карпаратыўныя калекцыі.

Жамчужынамі экспазіцыі сталі новыя набыткі «Белгазпрамбанка» – творы мастакоў з сусветнымі імёнамі, чыя творчасць да гэтага часу не была прадстаўленая на іх Радзіме – у Беларусі. Упершыню глядачы змогуць пабачыць кнігу Сімяона Полацкага «Жезл правлення» 1667 года выдання, іншыя творы мастацтва землякоў, што ўпершыню завіталі на нашыя землі.

Над праектам працавала 15 даследчыкаў мастацтва і культуры Беларусі з усіх рэгіёнаў краіны, высокапрафесійныя супрацоўнікі музеяў і куль-

туролагі, а таксама да працы былі далучаны лепшыя дызайнеры Беларусі, Літвы і Расіі.

Да адкрыцця выстаўкі быў адмыслова выдадзены каталог на трох мовах (беларускай, рускай і англійскай), падмацаваны мультымедыянай версіяй, падрыхтаваны аўдыягіды для наведнікаў-інвалідаў і сямейнага наведвання.

І яшчэ некалькі прыемных дробязяў: кожны наведнік атрымае бясплатны буклет з планам экспазіцыі і яе апісаннем, а эксплікацыі на беларускай, рускай і англійскай мовах дазваляць падрабязней пазнаёміцца са зместам прадстаўленых экспанатаў. У межах працы праекта наведнікаў чакае ўнікальная праграма, што складаецца з цыкла розных канцэртаў і кінапраглядаў

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Польскі вопыт «Нашага замка»

28 сакавіка ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адбылася арганізаваная Беларускай камітэтам Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС) лекцыя гісторыка, археолага, кіраўніка польскага таварыства «Наш замак» Лукаша Папкоўскага.

Дзейнасць таварыства «Наш замак» – адзін з найлепшых прыкладаў адказнасці грамадскай супольнасці пры даследаванні, захаванні і папулярызацыі гістарычнай спадчыны, у тым ліку такога складанага аб'екта, як замкавыя руіны. Кіраўнік таварыства падзяліўся з прысутнымі вопытам археалагічных раскопак і метадамі распрацоўкі планаў кансервацыі руінаў замка XIV–XVII стст. у горадзе Сахачаў.

Дапамогу ў арганізацыі лекцыі аказаў Польскі інстытут у Мінску.

Наш кар.

Фота Наталі Купрэвіч

Па сцяжынках Іосіфа Гашкевіча

Пошукі месца нараджэння

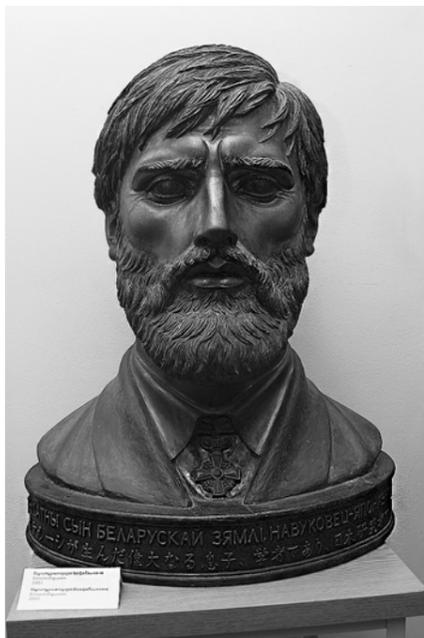
У сюзор'і імёнаў нашых славуных землякоў яркай зоркай свеціцца і імя нашага суайчынніка, першага консула Расіі ў Японіі, вучонага-мовазнаўцы, паліглата, натураліста, арыенталіста Іосіфа Антонавіча Гашкевіча.

Нарадзіўся наш славны зямляк ранняй вясной 1814 года. Калі месца смерці і пахавання І. Гашкевіча стала вядомае шырокай грамадскасці дзякуючы публікацыі ў газеце «Голас Радзімы» прафесара Адама Мальдзіса, дык пра месца яго нараджэння былі супярэчлівыя звесткі. У кнізе расійскага пісьменніка Віталія Гузанава «Адысей з Беларусі» я знайшоў, што дзіцячыя гады І. Гашкевіча прайшлі ў вёсцы Якімава Слабада Рэчыцкага павета (цяпер Светлагорскі раён), а з кнігі «Памяць. Светлагорскі раён» я даведаўся, што ён і нарадзіўся ў гэтай вёсцы. Мне, як краязнаўцу, вельмі захацелася прайсці сцяжынкамі нашага зямляка.

І вось я ў Светлагорску, у гісторыка-краязнаўчым музеі. Старшы навуковы супрацоўнік Вольга Жыз-

неўская азнаёміла з цікава аформленым стэндам, прысвечаным І. Гашкевічу, а затым у суправаджэнні загадчыцы музея Ірыны Заяц і загадчыцы Светлагорскай дзіцячай бібліятэкі Алены Шкірман я наведваў вёску Якімава Слабада, дзе, згодна з кніжнымі крыніцамі, нарадзіўся і правёў дзяцінства наш зямляк. У сельскай бібліятэцы на відным месцы змешчаны партрэт І. Гашкевіча, створаны мясцовым мастаком Сяргеем Кавалём. А сама бібліятэка знаходзіцца ў будынку сельскага Дома культуры, на месцы, дзе колісь была царква. Ці ні ў гэтай царкве вёў набажэнствы бацька Іосіфа, праваслаўны святар Антон Іванавіч Гашкевіч? Як бачна, шануюць свайго зямляка і ў горадзе, і ў вёсцы. Калі мы вярнуліся ў музей, супрацоўнікі паказалі мне кнігу «Памяць. Рэчыцкі раён», дзе сцвярджаецца, што І. Гашкевіч нарадзіўся ў вёсцы Перасвятное Рэчыцкага раёна. Але ж такога не можа быць, каб ён нарадзіўся адразу ў двух месцах!

Па вяртанні ў Мінск у пошуках ісціны я звярнуўся ў Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі; мне паведамілі, што нара-

Скульптурны партрэт І. Гашкевіча
(Валяр'ян Янушкевіч)

дзіўся Іосіф Антонавіч у вёсцы Стралічава былога Рэчыцкага павета (цяпер у Хойніцкім раёне), дзе яго бацька быў святаром у мясцовай Міхайлаўскай царкве. Пацвяр-

джэнне гэтаму я знайшоў і на адным з сайтаў у інтэрнеце. А блытаніна з месцам нараджэння І. Гашкевіча ўзнікла, верагодна, з-за таго, што ў царкве вёскі Якімава Слабада служыў святаром малодшы брат І. Гашкевіча Андрэй, а Іосіф калінікалі заязджаў да брата ў госці.

Такія звесткі пра брата І. Гашкевіча ды іншых яго родных паведаміла на вечарыне «Сустрэча з І. Гашкевічам» вядучы навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, кандыдат гістарычных навук Лідзія Кулажанка. Вечарына, дзе рэй вёў Адам Мальдзіс, адбылася ў мінскай гарадской бібліятэцы імя Л. Талстога 16 сакавіка. Яна фактычна паклала пачатак святкаванню юбілею І. Гашкевіча. З цікавым паведамленнем аб дабрачыннай дзейнасці І. Гашкевіча на пасадзе консула Расіі ў Японіі выступіла кіраўнік інфацэнтра японскай культуры Масако Тацумі, а Наталля Обухава, метадыст абласнога вучэбна-метадычнага цэнтра, расказала пра 10-гадовы перыяд жыцця нашага зямляка ў Пекіне. На вечарыне выступіў і аўтар гэтых радкоў.

Імя І. Гашкевіча мне вядомае з юнацкіх гадоў – з кнігі рускага пісьменніка Івана Ганчарова «Фрэгат «Палада»», дзе ён распавядае аб сумесным падарожжы з І. Гашкевічам у Японію, калі і пасябраваў з нашым суайчыннікам. Мне захацелася, каб пра выдатнага зямляка даведаліся і нашыя юныя суграмадзяне. Нядаўна з гэтай мэтай я правёў у гімназіі Дзяржынска гутарку з вучнямі старэйшых класаў пра гэтага чалавека, пра яго ўклад у навуку, у дыпламатыю, пра тое, што ён быў першым, хто ўсталяваў сяброўскія сувязі Расіі і Японіі. Шчыра скажу, вучні з вялікай цікавасцю слухалі звесткі пра І. Гашкевіча.

Нам, беларусам, трэба ганарыцца светлай постацю выдатнага дыпламата, вучонага, дзейнасць якога сведчыць аб даўняй прысутнасці беларусаў на міжнароднай арэне.

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

ГОРОДЪ СЛУЦКЪ — Духовное Училище
MIASTO SLUCK — Duchowna szkola

Minsk. La séminaire.

Вучылішчы ў Слуцку і Мінску, дзе вучыўся І. Гашкевіч

Яму было 65

Да юбілею навукоўцы Ібрагіма Канапацкага

Яму – гэта добра вядомаму ў краіне гісторыку, грамадска-культурнаму і рэлігійнаму дзеячу Ібрагіму Канапацкаму. Нарадзіўся ён у апошні дзень лютага 1949 года ў татарскай сям’і гарадскога пасёлка Смілавічы. Адсюль шмат хто выйшаў у людзі. Не хацеў адставаць ад іх і надзвычай здольны да вучобы юнак Ібрагім. Нікога са смілаўчан не здзівіла, што ён паступіў і паспяхова закончыў у 1970 годзе гістарычны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута, а ў 1978 годзе стаў кандыдатам гістарычных навук. Праз два гады на кніжных паліцах магазінаў з’явілася яго кніга «По законам дружбы. Участие Белоруссии в освоении целинных земель Казахстана».

Глыбокія веды па гісторыі Беларусі дазволілі І. Канапацкаму добра ўсвядоміць месца, ролю ў яе жыцці татарскай этнічнай супольнасці. Як і ўсе астатнія нацыянальныя мяншыні, акрамя рускай, у апошнія гады існавання БССР яна дыхала на ладан, што моцна непакоіла многіх яе прадстаўнікоў, у тым ліку і І. Канапацкага. Лепшага сродку дапамагчы сваім братам па крыві ён не бачыў, як праз навуковую працу паспрыяць узбагачэнню іх ведаў па гісторыі татараў Беларусі. У здольнага навукоўца вельмі хутка пачалі з’яўляцца публікацыі па гэтай праблеме. Добры плён дало супрацоўніцтва з маскоўскім татарынам Станіславам Думіным, род якога паходзіць з Беларусі. Немалаважнае значэнне мела, што ён з’яўляўся вучнем таленавітага беларускага гісторыка Мікалая Улашчыка, які ў тыя гады працаваў у Маскве. Для многіх, у тым ліку і аўтара гэтых радкоў, быў вялікай нечаканасцю выхад у свет у 1993 годзе ў Мінску кнігі С. Думіна і І. Канапацкага «Беларускія татары: мінулае і сучаснае». Гэта, смела заявім, – сапраўдны пераварот у нашых ведах пра гісторыю беларускіх татараў.

Самай высокай адзнакай заслугоўвае і выданае ў 2000 годзе супольная праца Ібрагіма Канапацкага і Аляксандра Смоліка «Гісторыя і культура беларускіх татараў». З гэтай кнігі чытач упершыню даведаўся, што на Беларусі татары добра праславілі сябе не толькі смелымі ваярамі, спрактыкаванымі агароднікамі, але і таленавітымі творцамі ў розных сферах свайго культурнага жыцця. Кніга значна выйграла б, каб яе аўтары як след паказалі і ўклад татараў у беларускую нацыянальную культуру, якая ні раней, ні сёння не з’яўлялася і не з’яўляецца для іх роднай.

У 2001 годзе выйшаў з друку чарговы 6-ы том

(кніга I) «Энцыклапедыя гісторыі Беларусі» з артыкулам «Татары». Цалкам заканамерна, што аўтарам яго быў І. Канапацкі. Пры ўсім жаданні лепшага за яго аўтара не магла б знайсці рэдакцыйная калегія гэтага выдання. І яна не памылілася ў сваім выбары. Артыкул атрымаўся вельмі змястоўным. Не памылюся, адзначыўшы, што з яго чытач пра татараў Беларусі атрымаў непараўнальна больш ведаў, чым з усіх літаратурных крыніц, што пабачылі свет за гады існавання Савецкай Беларусі.

Заняўшы разам са сваімі сябрамі і аднадумцамі, найперш з вядомым энцыклапедыстам Якубам Якубоўскім, вядучую ролю ў вызначэнні шляхоў вяртання татараў да свайго прыроднага этнакультурнага жыцця, І. Канапацкі не мог не сачыць, а ў некаторых выпадках нават не быць актыўным саўдзельнікам нацыянальна-культурнага адраджэння і самога тытульнага народа Беларусі. Стараўся быць у курсе ўсяго, што пісалася

пра гэта ў перыядычным друку. А пісалася надзвычай багата і на належным прафесійным узроўні.

З сярэдзіны 1980-х гадоў нацыянальная праблематыка, не выключаючы з яе і татарскага складніка, стала вызначальнай і ў маёй навуковай дзейнасці, пра што добра ведаў і цалкам падзяляў мае погляды І. Канапацкі. Гэта, як пазней высветліцца, і паслужыла для яго прычынай для навіязання творчых сувязяў са мною. Яны ў поўнай меры адпавядалі і майму навуковаму, грамадзянскаму інтарэсам. Таму, і не будучы як след падрыхтаваным да асветлення татарскай праблематыкі (да 1994 г. не меў па ёй аніводнай нават папулярнай публікацыі), даў згоду на яго прапанову зрабіць гістарыяграфічны агляд некалькіх першых нумароў штоквартальнага гісторыка-этнаграфічнага часопіса «Байрам» («Свята») – органа Беларускага грамадскага згуртавання татараў «Зікраль-Кітаб» і Мусульманскага рэлігійнага аб’яднання ў Рэспубліцы Беларусь. Рэ-

дактарамі часопіса былі Я. Якубоўскі (да 1999), а затым І. Канапацкі. Першы нумар выйшаў у 1991 г. Я згадзіўся з прапановай даць сваю адзнаку часопісу «Байрам», бо лічыў і лічу гэтае перыядычнае выданне гонарам публіцыстыкі нашай краіны. Мой прысвечаны штоквартальніку артыкул называўся «“Байрам” на Беларусі» і быў надрукаваны на яго старонках у чэрвені 1994 г.

З гадамі мною ўсё выразней заўважалася, што І. Канапацкага перасталі цалкам задавальняць мае прысвечаныя беларускім татарам артыкулы, якія часта з’яўляліся ў перыядычным друку ў розных зборніках. Яму хацелася мець ад мяне значна большага, да чаго я яшчэ не быў належным чынам падрыхтаваны. Таму на такі крок адважыўся толькі ў 2006 годзе, выдаўшы невялічкую кнігу «У асяроддзі хрысціянскага свету. Старонкі з гісторыі татарскага жыцця на Беларусі». На вялікі жаль, І. Канапацкага ўжо не было ў жывых. Каб не заставацца перад ім у даўгу, і ў падзяку, што змог выклікаць у мяне зацікаўленасць да стала актуальнай татарскай тэматыкі, я тэрмінова падрыхтаваў і выдаў за ўласны кошт у 2007 годзе кнігу «Татары Беларусі: На пераломе сацыяльна-палітычных эпох (XX – пачатак XXI ст.)».

Нашыя ўяўленні пра І. Канапацкага як пра выдатную асобу беларускай зямлі былі б няпоўнымі без паказу яго выключнай ролі ў правядзенні надзвычай цікавых, багатых сваім зместам навукова-практычных канферэнцый па татарскай праблеме. Звычайна з-за вялікай складанасці такога роду мерапрыемствы ладзяць на базе якой-небудзь саліднай, з багатай ідэалагічнай базай установы. І. Канапацкі жа займаўся гэтай вялікай

справай у апоры на зусім невялікую групу сваіх аднадумцаў, і ўсё ў яго атрымліваўся на выдатна. Першую такую канферэнцыю, прычым міжнародную, правялі ў 1994 годзе. Тэма «Татары-мусульмане на землях Беларусі, Літвы і Польшчы». Да канца XX стагоддзя яшчэ пяць разоў арганізаваліся такія канферэнцыі, што дазволіла істотна ўзбагаціць нашыя веды пра гісторыю, культуру, рэлігійнае жыццё беларускіх татараў. Нягледзячы на сталыя сур’ёзныя цяжкасці фінансаванага характару, матэрыялы ўсіх канферэнцый пабачылі свет. Кнігі такога характару выклікалі і выклікаюць вялікую зацікаўленасць у самага шырокага кола чытачоў.

Апошняя з удзелам І. Канапацкага канферэнцыя па татарскім пытанні адбылася ў ліпені 2001 года. Па яе тэме – «Іслам і мусульмане Беларусі ў XX стагоддзі» – матэрыялы пабачылі свет у наступным годзе. Праўда, у найбольшай ступені па яго ініцыятыве яшчэ праводзілася ў верасні 2004 года міжнародная канферэнцыя на тэму «Удзел цюркскіх народаў і народаў Каўказа ў Вялікай Айчыннай вайне 1941–1945 гг.», але ў ёй вельмі мала матэрыялу датычна беларускіх татараў, прычым у адрозненне ад папярэдняй практыкі ён паддзены пераважна на рускай мове.

І. Канапацкі, як вядома, быў гарачым, шчырым прыхільнікам ужывання ў культурна-асветніцкай дзейнасці нашых татараў беларускай мовы. Таму, лічу, што І. Канапацкага ў аднолькавай ступені правамерна называць і беларускім татарынам, і татарскім беларусам. Яму супольна з Якубам Якубоўскім удалося арганічна інтэграваць татарскае жыццё ў мясцовыя беларускія нацыянальна-культурныя традыцыі, што толькі віталася прагрэсіўнымі коламі тытульнага народа нашай краіны. Вельмі трапна гэта паказана ў вершаванай форме адным з самых таленавітых сучасных беларускіх паэтаў Яўгенам Гучком, роля якога неацэнна ў татарскім нацыянальна-культурным адраджэнні:

*Ахрышчаны ў праваслаўі,
Паспяшаюся ў мячэць,
Калі моваю Прадславы
Будзе там мула гучэць.*

О як хацелася б, каб беларускай мове знайшлося месца ў мячэці, што сёння ўзводзіцца ў Мінску. Дарэчы, пра гэта марыў, пра гэта не раз казаў мне Ібрагім Канапацкі, калі яшчэ толькі закладваўся падмурак пад сталічную мячэць.

Леанід Лыч,
доктар гістарычных навук,
прафесар

Родны дом І. Канапацкага ў Смілавічах

Фартыфікацыі Першай сусветнай

(Заканчэнне. Пачатак № 12)

Гэтыя фартыфікацыйныя збудаванні пачалі ўзводзіцца толькі з вясны 1916 г. Да гэтага часу тэрыторыя знаходзілася ў бліжняй тылавай зоне Рускай імператарскай арміі, а ў выніку Нарачанскай аперацыі 1916 г. яе занялі германскія войскі. Жалезабетонная фартыфікацыя была лакалізаваная двума вялікімі ўмацаванымі раёнамі непасрэдна ўздоўж лініі фронту побач з вёскамі Мажэйкі на поўначы і Дукі на поўдні. Абарончыя комплексы размяшчаліся на высокай берагавой тэрасе Мажэйкаўскага возера і марэннай узвышанай градзе паміж Задзеўскім возерам і возерам Загацце.

Найбольш дэталёвыя натурныя даследаванні фартыфікацыйнага ансамбля праведзеныя ў ваколіцах вёскі Дукі: ад паўднёвай часткі заходняга берага Задзеўскага возера да паўночнага ўскрайку возера Загацце, на захад ад міжазёрнай пратокі. Апошняя мае ў шырыню ад 3-х да 5-і метраў, берагі яе пойменныя, моцна забалочаныя. Шырыня поймы 300–400 метраў, найбольшая яе частка знаходзіцца на ўсходнім беразе, заходняя мае шырыню ад 50 да 100 метраў, і далей на захад ад поймы падымаецца высокая надпоплаўная тэраса як частка ўзвышанага марэннага плато паміж двума азёрамі.

Менавіта на грэбені надпоплаўнай тэрасы размяшчаецца лінія ДАКаў, а ў глыбіні марэннага ўтварэння лакалізаваныя жалезабетонныя капаніры. Агульная колькасць збудаванняў на гэтым участку – 21. З іх 9 – ДАКі і 12 капаніраў, 5 з якіх маюць прыкметы капаніраў для размяшчэння асабовага складу,

а 7 – прыкметы складскіх памяшканняў. З 9-ці ДАКаў 5 знаходзяцца ў здавальняючым стане, 1 збудаванне зруйнаванае, 4 маюць прыкметы моцных пашкоджанняў выбуховага характару.

ДАКі падзяляюцца на артылерыйска-кулямётныя (адна артылерыйская і дзве кулямётныя амбразуры) на левым флангу (паўднёвая частка заходняга берага Задзеўскага возера), сем аднаобразных кулямётных уздоўж надпоплаўнай міжазёрнай пратокі і пяціамбразурных кулямётных на правым флангу на паўночнай аканечнасці возера Загацце. Капаніры збудаваны візуальна практычна не выяўляюцца, бо тэрыторыя, на якой знаходзіцца фартыфікацыйны ансамбль, з'яўляецца сельскагаспадарчым угоддзем. І пры правядзенні працаў па рэкультывацыі капаніры былі

ДАК побач з в. Ліцвінкі

засыпаныя грунтам, і цяпер іх верхнія часткі практычна не выступаюць над паверхняй зямлі.

Год 1914-ы: ПОГЛЯД з 2014-га

У глыбіні лініі абароны, на ўсход ад вёскі Вялікая Олься і на захад ад вёскі Ліцвінкі, размешчаныя ўмацаванні прыкрыцця тылу асноўных фартыфікацыйных ансамбляў. Даследаванні фартыфікацыйныя збудаванні на захад ад вёскі Ліцвінкі. Гэта тры невялікія жалезабетонныя комплексы, у склад якіх уваходзяць ДАКі, і пры кожнай маюцца жылы і складскі капаніры. На паўночным флангу і ў цэнтры пазіцыі збу-

флангу цалкам захавалася Г-падобная ў плане трохамбразурная кулямётная ДАК з размяшчэннем амбразураў на захад, поўдзень і ўсход, складскі капанір і напаўзруйнаваны капанір для размяшчэння асабовага складу.

Пры аналізе зруйнаваных ДАКаў робіцца выснова, што паўночная агнявая кропка была таксама трохамбразурнай з люстраным адносна паўднёвай флангавай ДАК размяшчэннем амбразураў – на поўнач, усход і захад. А ДАК у цэнтры пазіцыі была двухамбразурнай з заходняй арыентацыяй кулямётнага бою. Практычна такая ж структура ДАКаў была прасочаная і на ўсход ад вёскі Вялікая Олься пры звычайным візуальным аглядзе пазіцыі, больш дэталёвыя даследаванні якой не праводзіліся – з-за незадавальняючага, напаўразбуранага стану збудаванняў.

Улічваючы ўдалае размяшчэнне ўсіх агнявых кропак у ландшафце, што стварае выдатныя сектары абстрэлу і назірання за мясцовасцю, прыкрыццё асноўных умацаваных пазіцыяў з тылу, можна зрабіць выснову пра непрыступнасць гэтых вузлоў абароны, пра іх здольнасць трымаць абарону нават у атачэнні пры ўмове прарыву лініі фронту на стыках падраздзяленняў і на стыках палявой фар-

тыфікацыі. Увесь ансамбль уяўляе сабой арыгінальны помнік фартыфікацыйнай справы пачатку ХХ ст., нават нягледзячы на значныя пашкоджанні, нанесеныя яму ў выніку гаспадарчай дзейнасці, якая актыўна пачалася тут пасля Другой сусветнай вайны, і канчатковай калектывізацыі, праведзенай на землях Заходняй Беларусі ў канцы 1940 – пачатку 1950-х гг. Да апошняга часу пашкоджанне фартыфікацыі і яе знішчэнне адбываліся пры ліквідацыі выяўленых выбухованебяспечных прадметаў, якія масава знаходзіліся тут ваенныя сапёры. Не абыходзіць бокам гэтыя ўнікальныя помнікі і звычайны вандалізм.

У міжваенны перыяд гэтыя абарончыя збудаванні былі законсерваваныя і захоўваліся ў здавальняючым стане. Мяркуючы па надпісах унутры памяшканняў, цягам 1921–1923 гг. збудаванні былі ўзятыя на баланс ваенным ведамствам Другой Рэчы Паспалітай як абарончыя, бо знаходзіліся ўсяго за 70 кіламетраў ад савецка-польскай мяжы. У адрозненне ад Баранавіцкага ўмацаванага раёна працы па мадэрнізацыі фартыфікацыйных ансамбляў у ваколіцах Паставаў не праводзіліся.

Антон АСТАПОВІЧ

Другая назва палаца Пацёмкіна

Палац Пацёмкіна – помнік архітэктуры XVIII ст., у якім сёння размяшчаецца Крычаўскі краязнаўчы музей. На маю думку, палац, які быў рэканструяваны і адкрыты ў 2008 г., мусіць мець назву крыху іншую, чым сёння. Архітэктурны помнік павінен называцца палац Пацёмкіна-Галынскіх, а не проста палац Пацёмкіна. У абгрунтаванне сваёй пазіцыі прыводжу гістарычныя прычыны, якія тлумачаць змену назвы.

Палац быў пабудаваны ў 1778 г. выбітным рускім архітэктарам І. Старовым у архітэктурным стылі класіцызму і належаў князю Рыгору Пацёмкіну ў перыяд з 1778 па 1787 г. Затым Пацёмкін прадае свае крычаўскія ўладанні Яну Галынскаму. Роду Галынскіх палац належыць да 1917 г., г.зн. знаходзіцца ў іх ўладанні ажно паўтара стагоддзя.

Сённяшні палац захаваны ў пераробленым выглядзе. У 1849 г. абнавіў сваю рэзідэнцыю Стэфан Галынскі. Помнік змяніў стыль з класіцызму на неаготыку, у адпаведнасці з тагачаснай архітэктурнай модой. Змены здзяйсняў архітэктар швейцарскага паходжання Бернар Сімон.

Такім чынам, прыведзеныя гістарычныя факты даказваюць, што род Галынскіх (як, дарэчы, і заснавальнік Пацёмкін) варты таго, каб рэканструяваны палац насіў іх імя.

Трэба таксама нагадаць шануючым чытачам, што персана Кацярыны II хоць і звязаная з Крычавам, але

дакладна не з'яўляецца беларускай гісторыяй. Тым болей, што падзел Рэчы Паспалітай Абодрух Народаў паміж Аўстрыяй, Прусіяй і Расіяй не з'яўляецца сяброўскім актам з боку нашых усходніх суседзяў. Першы падзел РП 1772 г., пасля якога ўсходнія беларускія землі (у тым ліку і Крычаў) адыйшлі да Расійскай Імперыі, трэба разглядаць як захоп нашых зямель суседняй краінай, а не як «уз'яднанне двух братніх народаў». Трэба ўжо жыць гістарычнай рэчаіснасцю, а не ідэалагічнымі міфамі, створанымі пад час панавання Расійскай Імперыі.

Святлейшы князь Пацёмкін у гісторыі горада адыграў спрэчную ролю. Менавіта ён адразу пасля падаравання яму крычаўскіх зямель Кацярынай у

1776 г. адмяніў магдэбургскае права горада – права на самакіраванне. Гараджане ажно 18 гадоў вялі судовыя разбіральніцтвы з Пацёмкіным, але на жаль вынікаў яны ніякіх не далі. Такім чынам, Крычаў згубіў статус горада, а гараджане ператварыліся ледзь не ў прыгонных сялянаў.

Разам з тым нельга не адзначыць і станоўчыя фактары, якія паспрыялі эканамічнаму развіццю горада. Менавіта пры Пацёмкіне Крычаўшчына стала адной з асноўных базаў па забяспячэнні Чарнаморскага флоту. Крычаўская верф была ўведзеная ў эксплуатацыю ў 1785 г. і стала адным з буйных цэнтраў суднабудавання ва ўсёй імперыі. Акрамя таго, пры Пацёмкіне ў Крычаве былі пабудаваныя канатная і парусная мануфактуры. У Крычаве працавалі два гарбарныя, два шклярныя, медналіцейныя заводы, цагельня, бровар, здабывалася і перапрацоўвалася болотная жалезная руда.

Такім чынам, уклад Кацярыны II і Пацёмкіна ў прагрэс Крычава, безумоўна, трэба памятаць. Аднак... Здзіўляюць, мякка кажучы, дзеянні

Крычаўскага ЗАГСа (ён таксама знаходзіцца ў палацы), які робіць вяселлі ў стылі імператрыцы і графа. Таксама гэтыя гістарычныя персанажы з'яўляюцца часткай масавых мерапрыемстваў, што ладзяць дом культуры і аддзел ідэалогіі і культуры райвыканкама. Душаю, што папулярываваць, а тым болей рабіць вяселлі ў стылі двух найбуйнейшых расійскіх чыноўнікаў не варта, бо такім чынам мы актуалізуем рускую гісторыю, паказваючы беднасць і непаўнаваартаснасць свайго народа і сваёй нацыянальнай гісторыі.

А між іншым Крычаў вельмі старажытны горад, і славу сваю ён атрымаў менавіта як усходні фарпост у абароне ад усходняга суседа, што заўсёды марыў захапіць нашыя землі. Асобы ж роду Галынскіх (ад першага ўладальніка палаца Яна Галынскага і да апошняга – Стэфана Галынскага) найбольш шчыльна звязаныя з гісторыяй горада, бо Крычаў для іх быў сапраўды Радзімай, а іх сядзіба была для іх родным домам. Што не скажаш пра Пацёмкіна, у якога такіх рэзідэнцыяў па Расіі было шмат. Таму, на мой погляд, мы павінны больш папулярываваць род Галынскіх, а першым крокам будзе якраз афіцыйная змена назвы палаца.

Аляксандр КРЫЖЭВІЧ,
навуковы супрацоўнік
Крычаўскага
гістарычнага музея

Пякарні ў Стоўбцах

У канцы 1930-х гадоў у Стоўбцах было шмат невялікіх магазінаў і ларкоў, дзе гандлявалі хлебабулачнымі вырабамі: жытнім і пшанічным хлебам, булачкамі з макам і іншым. Усе гандлёвыя кропкі атрымлівалі прадукцыю з прыватных пякарняў, уладальнікамі якіх, у большасці, былі яўрэі.

Адно такое міні-прадпрыемства размяшчалася на гарадской плошчы побач з цяперашнім магазінам паслуг. Другая пякарня была на рагу цяперашніх вуліцаў Камуністычнай і Танкістаў (разбураная пад час Вялікай Айчыннай вайны). І яшчэ адна – на сёняшняй вуліцы Гагарына.

Надта папулярнай была пякарня Флер'яновіча, якая месцілася недалёка ад могілак на рагу цяперашніх вуліцаў Ленінскай і Чапаева. У ёй выраблялі асаблівы хлеб з вышэйшых гатункаў пшанічнай мукі з кмемам, выпякалі пірожныя, гатавалі торты, даволі смачныя пончыкі з вішнёвай начынкаю, прымалі заказы на выпечку да юбілейных і іншых урачыстасцяў. Усе гэтыя вырабы рэалізаваліся праз свой магазін.

На сёняшняй вуліцы Таварнай была пякарня, дзе гатавалі аржаны хлеб і пшанічныя прасаваныя сухары, так званыя галеты, для вайскоўцаў.

Святлана АДАМОВІЧ

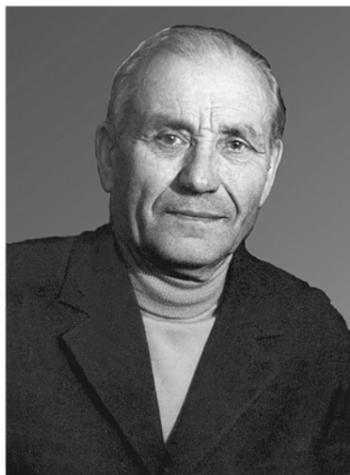
Славуцья людзі Капыльшчыны

Напэўна, публікацыя біяграфіяў Міхаіла Багдановіча і Алеся Дземідовіча стане адкрыццём гэтых выдатных людзей з Капыльшчыны на радзіме. Яны абодва дактары навук і прафесары, кожны з іх з'яўляецца прызнаным спецыялістам у сваёй навуковай галіне.

Цікавая асоба А. Дземідовіча, які пачынаў як беларускі паэт і нацыянальны дзеяч. На творчай сцяжыне яго падтрымліваў славуць земляк пісьменнік Цішка Гартны (З. Жылуновіч). А доктар сельскагаспадарчых навук Леанід Шофман у мемуарах «Старонкі жыцця» апавядае пра складаны жыццёвы лёс прафесара А. Дземідовіча, рэпрэсаванага ў 1930-я гады. Згадваючы свайго навуковага кіраўніка, былы аспірант засведчыў, што «асабіста бачыў у кнізе яго сумеснае фота з Янкам Купалам». А ў гутарцы са мною Л. Шофман, які жыве ў пасёлку Натальеўск Чэрвеньскага раёна, паведаміў, што А. Дземідовіч скончыў Слуцкую гімназію.

Такім чынам, паважаныя чытачы «Краязнаўчай газеты», маем магчымасць далей знаёміць вас з біяграфічнымі нататкамі пра славуць капыльлянцаў.

БАГДАНОВІЧ Міхаіл Мітрафанавіч (20.07.1915, м. Капыль Слуцкага павета Мінскай губерні, цяпер г. Капыль Мінскай вобл. – 13.02.1984, Ленінград, цяпер Санкт-Пецярбург), савецкі і расійскі вучоны ў галіне гіраскапічных і навігацыйных прыбораў. Доктар тэхнічных навук (1965), прафесар (1966).

У 1924–1931 гг. вучыўся ў школе сельскай моладзі. З 1931 па 1935 г. працаваў слесарам на заводзе імя К.Я. Варашылава ў Мінску. Навучаўся на рабфаку пры Мінскім політэхнічным інстытуце (1934–1935). У 1935–1936 гг. – слесар завода «Гомсельмаш». У 1936 г. паступіў у Ленінградскі інстытут інжынераў воднага транспарту (ЛІВТ), дзе вучыўся да пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Добраахвотнікам пайшоў на фронт. У 1941–1942 гг. ваяваў у 11-м стралковым палку 52-й стралковай дывізіі. Пасля ранення і выпіскі са шпітала дэмабілізаваны як інвалід вайны. Вярнуўся на вучобу ў інстытут, які месціўся ў Горкім (Н. Ноўгарад). У верасні 1943 г. навучанне было перапыненае ў сувязі з камандзіроўкай у Бакінскае пара-

ходства, на цепаход «Дагестан», на якім хадзіў штурманам. Быў задзейнічаны ў працы па тэхнічным забеспячэнні Тэгеранскай канферэнцыі (Іран). У 1943 г. скончыў Аб'яднаны Горкаўска-Ленінградскі інстытут інжынераў воднага транспарту з прысваеннем звання «інжынер-капітан дальняга плавання». Праз інваліднасць не змог працаваць па спецыяльнасці. Навучаўся на судна механічным факультэце Аб'яднанага Горкаўска-Ленінградскага інстытута інжынераў воднага транспарту, які скончыў з пры-

сваеннем звання «інжынер-механік воднага транспарту» (1945).

М. Багдановіч быў накіраваны на працу ў Ленінградскае вышэйшае мароходнае вучылішча (ЛВМВ). З 1946 па 1951 г. працаваў на кафедры суднаваджэння: старшым лабарантам, асістэнтам, а пасля старшым выкладчыкам. Адна часова навучаўся ў аспірантуры пры ЛВМВ, якую скончыў у 1949 г.

У красавіку 1951 г. М. Багдановіча камандзіравалі ва Уладзівастоцкае вышэйшае мароходнае вучылішча, дзе ён непрацягла час выконваў абавязкі дацэнта кафедры суднаваджэння, займаў пасаду начальніка гэтай кафедры. У жніўні 1952 г. быў пераведзены ў ЛВМВ на кафедру «Суднаваджэнне» на пасаду дацэнта.

У красавіку 1953 г. залічаны на працу па сумяшчальніцтве дацэнтам на кафедру «Навігацыйныя прыборы» Ленінградскага інстытута дакладнай механікі і оптыкі (ЛІДМО). У ліпені 1954-га абраны па конкурсе на пасаду дацэнта кафедры № 56 «Навігацыйныя прыборы». З 1965 г. займаў пасаду прафесара кафедры гіраскапічных і навігацыйных прыбораў. Са студзеня 1966 г. – начальнік факультэта павышэння кваліфікацыі Ленінградскага вышэйшага мароходнага вучылішча і Ленінградскага вышэйшага інжынернага вучылішча (ЛВІВ) імя адмірала С.В. Макарава.

У 1966–1967 гг. – загадчык кафедры «Прыборы дакладнай механікі» Уладзімірскага вярхоўнага політэхнічнага інстытута (цяпер Уладзімірскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.Р. і М.Р. Сталетавых). У лютым – снежні 1966 г. у гэтым жа інстытуце выконваў абавязкі прарэктара па навуковай працы. Адна часова працаваў прафесарам ЛВІВ імя адмірала С.В. Макарава. На пастаянную працу ў гэтую навуковую ўстанову вярнуўся ў 1968 г.

З'яўляецца буйным спецыялістам у галіне стварэння гіраскапічных прыбораў. Аўтар блізу 30 навуковых працаў, у тым ліку манаграфіяў і вучэбных дапаможнікаў (усе на рускай мове): «Элементы тэорыі навігацыйных гіраскапічных прыбораў» (1956; у сааўт.), «Гіраскапічныя прыборы і прылады: асновы тэорыі» (1961; у сааўт.), «Прымяненне гіраскапічных прыбораў і сістэм на марскіх судах» (1977), «Суднавыя гіраскапічныя прыборы» (1990; у сааўт.) і інш.

На працягу пяці гадоў М. Багдановіч быў рэдактарам зборніка працаў ЛІДМО «Пытанні тэорыі і разліку гірапрыбораў і прыбораў дакладнай механікі». Падрыхтаваў каля 15 кандыдатаў навук: Ю. Бур'яна, А. Зелецянкевіча, В. Сярогіна, У. Распопава, С. Нікалаева і інш. Рыхтаваў спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі для Кітая і Польшчы.

Узнагароджаны ордэнам «Дружбы народаў», знакам «Ганаровы работнік марскога флота СССР».

ДЗЕМІДОВІЧ Алеся (Аляксандр) Піліпавіч (23.04.1897, м. Капыль Слуцкага павета Мінскай губерні, цяпер г. Капыль Мінскай вобл. – 5.11.1965, Казань, Рэспубліка Татарстан), савецкі, татарскі і беларускі аграном-селекцыянер, беларускі грамадскі дзеяч, паэт. Доктар сельскагаспадарчых навук (1949), прафесар (1950).

У 1925 г. А. Дземідовіч скончыў Горацкі сельскагас-

падарчы інстытут. Уваходзіў у склад Беларускай сацыялістычнай грамады (БСГ).

У 1916 г. прызваны ў царскую армію. З 1917 г. працаваў ва Усерасійскім спажывецкім таварыстве ў Маскве, з 1919 г. – у Мінску. У 1921 г. быў арыштаваны. З 1925 жыў у Горках, Лошыцы. Працаваў у Беларускім навуковадаследчым інстытуце сельскай і лясной гаспадаркі, на бульбаводчай станцыі пад Мінскам, дзе ўпершыню ў 1929 г. правёў дослед па скрыжаванні бульбы.

А. Дземідовіч пісаў вершы (з 1916 г.), асобныя з іх надрукаваў у газеце «Дзяніца». Уваходзіў у Аршанскую філію «Маладняка». Зноў арыштаваны 19 ліпеня 1930 г. і асуджаны як «нацдэм» да 5 гадоў высылкі. А. Дземідовіч быў высланы ў Паволжа. З 1931 г. працаваў у Казанскім сельскагаспадарчым інстытуце, быў загадчыкам кафедры плодарадніцтва, у 1943–1945 гг. – дэкан плодараднічнага факультэта. Працаваў таксама на Казанскай Дзяржаўнай селекцыйнай станцыі. У 1934 г. ад адбыцця пакарання ўмоўна-датэрмінова вызвалены. З 1954 па 1965 г. працаваў загадчыкам кафедры батанікі і кормавытворчасці Казанскага ветэрынарнага інстытута імя М.Э. Баўмана.

Зрабіў значны ўклад у развіццё селекцыі і агра-тэхнікі сельскагаспадарчых культураў. Вывеў шэраг агра-роднічных культураў: буракі Казанскія-58, капуста Клыкоўская 19/23, бульба Казанская-520 і інш. Аўтар больш як 100 навуковых працаў, сярод якіх асобныя выданні: «Раянаванне гатункаў бульбы ў ТАССР» (1936), «Аб захоўванні бульбы» (1936), «Як атрымаць высокі ўраджай бульбы» (1945), «Насенняводства бульбы ў ТАССР» (1952; у сааўт.), «Агародніцтва» (1953), «Пра метады селекцыі і насенняводства бульбы» (1960) і інш.

Пад навуковым кіраўніцтвам прафесара А. Дземідовіча было выканана каля 10 кандыдацкіх дысертацыяў.

Узнагароджаны медалямі, у тым ліку срэбраным медалём ВДНГ СССР.

Алеся БЕЛЬСКИ

Тонар і слава

Гашкевіч-сан — з беларускіх земляў пан

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Юбілейныя святкаванні пачаліся 16 сакавіка ў дзень яго народзінаў вечарынаю ў сталічнай бібліятэцы імя Л. Талстога. А праз чатыры дні Нацыянальны гістарычны музей разам з Пасольствам Японіі ў Рэспубліцы Беларусь запрасіў на міжнародную выстаўку «Іосіф Гашкевіч – дыпламат, вучоны-арыенталіст».

Дзякуючы намаганням вялікага кола даследчыкаў, архівістаў, музейных супрацоўнікаў упершыню ў нашай краіне так шырока асветлены асоба Гашкевіча і яго знаходжанне на японскай зямлі, у горадзе Хака-

леная мастаком Юрыем Піскуном.

Цудоўным дадаткам да выстаўкі стала вялікая калекцыя фота часоў жыцця І. Гашкевіча ў Хакадатэ, якую знайшлі ў Музеі гісторыі фатаграфіі (Кракаў). Сярод іх – і працы двух вучняў школы фатаграфіі, упершыню адкрытай расійскім консулам у Японіі. На жаль, з выяваў нашага земляка знойдзеныя толькі два здымкі; на адным ён сфатаграфаваны на фрэгаце «Палада». Таму, каб зрабіць рэканструкцыю мундзіра калезскага саветніка І. Гашкевіча, які служыў перакладчыкам у Азіяцкім

юстыцыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Адамушка. Не менш захапляльная і гісторыя ад Адама Мальдзіса пра пошукі месца пахавання І. Гашкевіча на прыходскіх могілках у Астраўцы.

Прагучалі новыя цікавыя звесткі і нечаканыя адкрыцці, зробленыя пад час трэціх міжнародных чытанняў, што прайшлі 21 сакавіка на факультэце міжнародных адносінаў БДУ. Іх арганізавалі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА сумесна з Беларускім таварыствам дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, ГА «Міжнародная асацыяцыя беларусістаў» і Інстытут культуры Беларусі пры падтрымцы Пасольства Японіі і кампаніі «Japan Tobacco International».

З прывітальнымі словамі да прысутных звярнуўся рэктар БДУ Сяргей Абламейка. Ён расказаў пра беларуска-японскія стасункі. Прагучалі таксама вітанні ад Міністэрства замежных спраў, пасла Японіі Сігэхіра Міморы, адказнага сакратара Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Юрыя Амбразевіча, старшага саветніка пасольства Расійскай Федэрацыі Валерыя Бандарэнкі, намесніка старшыні Астравецкага райвыканкама Віктара Свілы. У чытаннях прынялі ўдзел доктар гістарычных навук Віктар Шадурскі, доктар гістарычных навук Курата Юка (г. Хакадатэ), доктар філалагічных навук А. Мальдзіс, начальнік уп-

У. Адамушка распавядае А. Мальдзісу пра знаходку пасведчання аб смерці І. Гашкевіча

раўлення Азіі, Аўстраліі і Акіяніі МЗС Беларусі Андрэй Грынкевіч, загадчык аддзела рэдкіх кніг Расійскай нацыянальнай бібліятэкі доктар гістарычных навук Мікалай Нікалаеў (г. Санкт-Пецярбург), кандыдат гістарычных навук

стаўка Пасольства Японіі «Традыцыі і культура Японіі» ў Астравецкай раённай цэнтральнай бібліятэцы, якая працягне працу ў Мальскай сельскай бібліятэцы. Амаль кругасветнае падарожжа чакае перасоўную Міжнародную выстаўку

Рэканструкцыя кабінета консула ў г. Хакадатэ

датэ, на паўночным востраве Хакайда.

Цэнтральнае месца ў экспазіцыі займае рэканструкцыя кабінета консула. Сярод экспанатаў – фотаапарат, нацыянальнае японскае адзенне, посуд, графіка, фотаздымкі, геаграфічныя карты і інш. Упершыню выстаўлены на агляд дакладныя копіі дакументаў, якія можна патрымаць у руках. Напрыклад, вытрымкі з запісак Імператарскай акадэміі навук у Санкт-Пецярбургу (выдадзеныя ў 1889 г.) сведчаць, што І. Гашкевічам у 1857 і 1861 гг. акадэміі перададзеныя калекцыя кітайскіх кузурак (пераважна матылькоў) і збор 44 гадаў і рыб з ваколіцаў Хакадатэ. Экспанаты на выстаўку прадстаўлены Міністэрствам замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Пасольствам Японіі, Нацыянальным гістарычным і Нацыянальным мастацкім музеямі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальным гістарычным архівам Беларусі, Расійскім дзяржаўным гістарычным архівам, Архівам знешняй палітыкі Расійскай Імперыі, Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, а таксама прыватнымі калекцыянерамі. Рэканструкцыя касцюмаў зоб-

Дэпартаменце, мастаку Ю. Піскуну давялося правесці вялікую даследчую працу; нарэшце выява была знойдзена ў кнізе Барыса Грыгор'ева «Повседневная жизнь царских дипломатов».

Цікавую гісторыю знаходкі ў красавіку 2013 г. пасведчання аб смерці І. Гашкевіча ў Літоўскім цэнтральным гістарычным архіве расказаў дырэктар Дэпартамента па архівах і справах Міністэрства

Малацьба (фота невядомага аўтара, канец XIX ст.)

Лідзія Кулажанка і інш. Матэрыялы чытанняў з'яўца асобным выданнем.

У рамках юбілейных мерапрыемстваў у сакавіку і красавіку запланаваныя канферэнцыя ва Уздзе, падрыхтаваная Мінскім абласным вучэбна-метадычным цэнтрам, вы-

«Іосіф Гашкевіч – дыпламат, вучоны-арыенталіст». У чэрвені яе ўбачаць у палацы Румянцава ў Санкт-Пецярбургу, у верасні – у штаб-кватэры ЮНЕСКА ў Парыжы, а ў кастрычніку разам з беларускімі студэнтамі-японазнаўцамі з БДУ і МДЛУ яна паляціць на востраў Хакайда ў Японію. Завершыць сёлетнія святкаванні фестываль японскай культуры «Японская восень у Беларусі 2014», які пройдзе па ўсёй краіне.

Спадзяемся, што дзякуючы юбілейным урачыстасцям яшчэ мала вядомае шырокаму колу суайчыннікаў імя І. Гашкевіча абудзіць цікавасць і прыцягне ўвагу новых даследчыкаў. Напрыклад, варта яшчэ высветліць, якія звесткі маюцца ў асабістых справах І. Гашкевіча ў МЗС Японіі і Кітая, ці былі ў яго маёнтку ў Мале прывезеныя з усходу расліны... А яшчэ няблага было б факсімільна выдаць японска-рускі слоўнік І. Гашкевіча.

Пасол Японіі ў Беларусі С. Міморы (злева) і былы Пасол Беларусі ў Японіі П. Краўчанка (справа) пад час адкрыцця міжнароднай выстаўкі

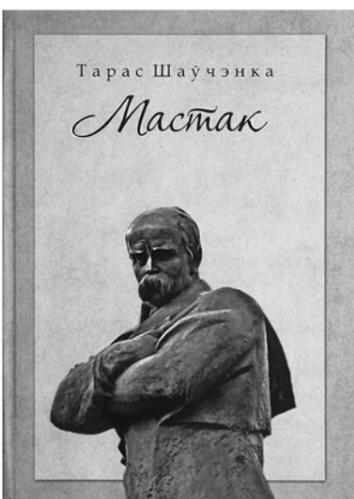
Наш кар. Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Шляхам Шаўчэнкі

Складана сказаць, ці ёсць такая асоба, якая б асацыявалася з украінскай культурай і літаратурай больш, чым паэт, празаік, мастак Тарас Шаўчэнка. Тое ж, што Пушкін для рускіх, тое, што Купала, Колас і Багдановіч для нас, – такім жа светачам для ўкраінцаў быў і ёсць Тарас Шаўчэнка.

Да 200-годдзя з дня народзінаў класіка суседняга народа Саюз беларускіх пісьменнікаў падрыхтаваў і выдаў кнігу «Мастак». Яе выхаду спрыялі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Міхаіл Ежэль і Ганаровы консул Украіны ў Гродне Валянцін Байко. Перакладчыкам і ўкладальнікам кнігі стаў Валер Стралко – даўні добры сябар нашай газеты і Беларускага фонду культуры. Менавіта дзякуючы яго руплівай працы мы сёння маем магчымасць чытаць творы не толькі Т. Шаўчэнкі, але і іншых яго землякоў па-беларуску, а суседзі-ўкраінцы могуць пазнаёміцца з найлепшымі творами беларускай літаратуры на сваёй роднай мове.

Назву выданню дала аднайменная аповесць Т. Шаўчэнкі «Мастак», якая змешчана ў кнізе разам з некалькімі дзясяткамі яго вершаў ды невялікімі ўрыўкамі з паэмаў «Вар’ятка» і «Сон». Чытаеш радкі, што перажылі сто пяцьдзясят гадоў, і разумееш – стагоддзі не памыляюцца. Самыя бязлітасныя і самыя справядлівыя суддзі, яны заўсёды выносяць правільны прысуд. І ў памяці чалавечай, у вечнасці застаецца толькі тое, што варта помніць:

*Рабы, цары – аднолькава –
Сыны прад Богам;
Усе памруць – і цар, і князь,
І ваш раб убогі.*

Але не памерлі напісаныя рукой творцы важкія словы. І не памруць ужо ніколі.

Ва ўступным артыкуле да кнігі «На вечным шляху да Шаўчэнкі» акадэмікі Нацыянальнай акадэміі навук Украіны Іван Дзюба і Мікола Жулінскі падрабязна выкладаюць факты з жыцця творцы. Яны аналізуюць найбольш важныя падзеі, і празаічны летапіс яго жыцця тут пераплітаецца з вершаваным жыццяпісам.

Змешчаныя ў кнізе і рэпрадукцыі карцінаў пісьменніка і мастака – светласценныя мазанкі, і невысокі тын, і «садок вішнёвы каля хаты» – тыя краявіды, ад якіх шчасліва ці горка сціснецца сэрца ў кожнага, хто мае з Т. Шаўчэнкам адну Радзіму.

Добрым падсумаваннем кнігі стаў раздзел «Вядомыя свету – пра Тараса Шаўчэнку», дзе сабраныя выказванні тых, для каго ўкраінскі Кабзар ды яго вершы зрабіліся ўразумелымі і блізкімі. Чытаюцца надзіва сугучна словы Максіма Багдановіча і Назыма Хікмета, Мікалая Дабралюбава, Джона Кенэдзі... Кропку ж пад імі ставіць старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч, кажучы, што «Шаўчэнка і сёння актуальны». Асабліва цяпер, асабліва для нас, сённяшніх, – таму што «шаўчэнкаўская любоў да роднае зямлі застанеца вечнай. І ёй, гэтай любові, нам яшчэ вучыцца ды вучыцца... Шляхам Шаўчэнкі і мы таксама дойдзем да нашай Беларусі».

І мімаволі з’яўляецца думка – што напісаў бы Т. Шаўчэнка, калі б жыў сёння? Як на мой погляд, ён сказаў бы тое ж, што і паўтара з лішнім стагоддзі таму выказаў у сваёй «Малітве»:

*Злопачынаючых спыні,
У пугы кутыя не куй,
У сутарэнні не муруй.*

*А дабрадзеючым рукам
І пакажы, і памажы,
Святую моц ім удружы.*

*А чыстых сэрцам? Каля іх
Анёлаў выставі сваіх
І чысціню іх захавай.*

*А ўсім нам, розным на зямлі,
Ты аднадумнасці прыдай
І браталюбствам надзялі.*

Бадай, больш няма чаго дадаць да завету Вялікага Кабзара.

*Ніна
КАЗЛЕНА*

Некаторыя абрадавыя стравы Клімавіцкага раёна

(Заканчэнне. Пачатак у № 12)

Залозка на Відзянне (4 снежня)

Бралі ўсё тое, што вырастала, – крупы, садавіну, гародніну; усё, што назбіралі ў лесе, – грыбы, ягады, арэхі, драбілі і клалі ўсё ў адзін чугун, залівалі невялікай колькасцю малака. Ставілі варыць як кашу ў «лёгкую» печ.

Ляпіўка

Інгрэдыенты. Качан капусты, 3–4 бульбіны, вада, 0,5 л малака.

Прыгатаванне. Капусту і бульбу дробна рэзалі, клалі ў чугун, залівалі вадою. Ставілі на агонь і даводзілі да кіпення. Пасля даставалі, у чугун падлівалі малака і ставілі ў «лёгкую» печ – каб тушылася. Падавалі страву гарачаю прама з пачы.

Бывалі варыяцыі – замест капусты маглі выкарыстоўваць фасолю. Маглі пасля таго, як усё закіпіць, увогуле зліваць ваду, а астатняе заліваць малаком. Таксама маглі варыць без бульбы – адну капусту ці фасоллю.

Лапуны

Інгрэдыенты. 1,5 кг бульбы, мука, вада, смятана альбо тлушч.

Прыгатаванне. Бульбу чысцілі, потым парылі, пасля засыпалі ў ступу разам з мукою і вадою, таўклі да атрымання густой аднароднай масы. Потым раскатвалі на стала альбо подзе печкі. На процьвень клалі ліпавае лісце і на яго ўжо ўкладвалі атрыманае цеста. Аблівалі тлушчам альбо смятанай і ставілі на лапаце ў печ.

Каша

Грэчку парылі ў печы, сушылі на процьвені, таўклі ў ступе.

Макароны

Інгрэдыенты. 0,5 – 0,7 кг мукі, крыху солі, вада, 2–3 яйкі.

Прыгатаванне. Замешвалі цеста, раскатвалі на стала, потым дробна рэзалі, рабілі сваю лапшу.

На Саракі звычайна пяклі птушак (не меней 40 штук), галоўным чынам іх імкнуліся ляпіць з распасцёртымі крыльцамі, нібыта яны ляцяць. Таксама ляпілі сорок галушак у выглядзе яйкаў, а затым кожны дзень

іх па адной аддавалі скаціне.

Інгрэдыенты. 1 кг мукі, 2 шклянкі кіслага малака, 100 г смятаны, цукар, соль, сода, вада.

Прыгатаванне. Гаспадыня замешвала цеста, потым раскатвала яго. Усе чальцы сям’і браліся за працу. Рукамі каталі галушкі – абавязкова 40 штук (якія потым скормлівалі скаціне). Ляпілі птушак рознымі спосабамі: рабілі галоўку і выпіскалі хвосцік; хтосьці рабіў простымі, без асаблівага афармлення, абы хутчэй; хтосьці ляпіў птушку і павязваў ёй шалік; хтосьці рабіў незвычайны хвост – такім чынам

цыбулю, то ў першую баразну таксама клалі велікоднае яйка.

Аўсяны кісель

Парылі авёс, высушвалі ў печы, потым малолі з шулухою на жорнах, мяшалі ў гарлачах, атрыманую муку заквашвалі на ноч з вадою. Калі цеста станавілася як малако, працэджвалі на сіта, жыжку варылі на кісель – аўсяны. А мякаць выкідвалі. Кісялі разлівалі па місках, падсыпалі на жаданне соль або цукар. Пасля ён застываў, і яго елі лыжкамі як другую страву.

Каўбасы

Мяса дробненька рэзалі нажом, дадавалі спецыі – часнок, перац, кмен, крыху солі. Гэтае ўсё клалі ў прапорцыях, гледзячы, колькі было нарыхтавана мяса і на свой смак. Пасля бралі лычка, абварвалі яго, складвалі напалам, устаўлялі ў падрыхтаваную загадка кішку, а сагнуцы, закруглены канец высоўвалі з кішкі. І ў гэтую дзірачку рукамі чынілі каўбасу. Потым усё абварвалі, высушвалі і вешалі на гарышча.

На лета і вясну рыхтавалі сала і мяса, якое рэзалі кавалкамі, смажылі ў печы, залівалі ў макацёр, дадавалі цыбулі.

Зімніна

Як у пост ацеліцца карова, малако не елі, аттаплівалі тварог у гарлачах у печцы, складвалі яго ў бочку, залівалі сыраваткай, і гэтае называлі «Зімніна». Пасля тварог клалі пад гнёт, выпіскалі сыраватку, рабілі сыр. Яго сушылі ў печцы так, каб быў цалкам высушаны. Пасля тапілі масла. Сушаны сыр драбілі ў макацёр, залівалі ўсё растопленым маслам. Страву спажывалі на Пасху і пакідалі к летку. Улетку дадавалі ў камы, у боршч.

Праснакі

Парылі бульбу ў мундзіры, лупілі, у ступе таўклі таўкачом, потым раскатвалі на лапаце і клалі ў печ, таўклі з мукою да аднароднай масы.

*Аляксандр ГАЛКОЎСКІ,
малодшы навуковы
супрацоўнік Клімавіцкага
раённага краязнаўчага музея*

супернічалі, у каго лепшымі будуць вырабы.

Пасля гаспадыня складвала ўсіх злепленых птушак на патэльні і ставіла ў гарачую печ. Запякалі раўнамерна да залацістага колеру. Праз пэўны час, калі птушкі спякліся, іх даставалі, выкладвалі на стол, на які папярэдне засціралі абрус. Дзеці пачыналі выбіраць лепшыя вырабы. Таксама давалі гасцям, якія прыходзілі ў гэты дзень, частку пакідалі для першай баразны ў час сяўбы.

Хлеб абрадавы

Пяклі хлеб, на хлеб ставілі маленькі драўляны крыж. А як скаціну выганялі за браму, гаспадыня сустракала на парозе карову з гэтым хлебам на ручніку. Потым яго аддавалі старцам (бедным). А на Пасху як выганялі кароваў, то перад брамаю клалі перавернутае карыта, пад яго клалі замок, яйка і ножык. Як пачыналі сеяць на агародзе

Красавік

11 – Смоліч Дзмітрый Мікалаевіч (1919 – 1987), оперны рэжысёр, народны артыст Беларусі, народны артыст Украіны, народны артыст СССР – 95 гадоў з дня нараджэння.

12 – Калядэнка Аляксандр Іванавіч (1934, Мінск), танцоўшчык, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

17 – Валахановіч Анатоль Іосіфавіч (1939, Мінск), краязнаўца, аўтар кніг па гісторыі Міншчыны, аб яе знакамітых ураджэнцах, па гісторыі хрысціянства ў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

17 – Ржэцкая Лідзія Іванаўна (1899–1977), беларуская актрыса, народная артыстка Беларусі, народная артыстка СССР – 115 гадоў з дня нараджэння.

18 – Пуроўскі Канстанцін Васільевіч (1894, Мінск – 1965), артыст оперы, фалькларыст, лібрэтыст – 120 гадоў з дня нараджэння.

18 – Тышкевіч Яўстафій П'евіч (1814, Лагойск – 1873), беларускі археолаг, гісторык, этнограф і краязнаўца, адзін з заснавальнікаў беларускай навуковай археалогіі, ганаровы член Пецябургскай і Стэкгольмскай АН, Лонданскага археалагічнага інстытута, заснавальнік і старшыня Віленскай археалагічнай камісіі – 200 гадоў з дня нараджэння.

20 – Лецка Яўген Рыгоравіч (1944, Навагрудскі р-н), пісьменнік, перакладчык, крытык, літаратуразнаўца, сцэнарыст дакументальных фільмаў – 70 гадоў з дня нараджэння.

21 – Рачкоўскі Валерый Яўгенавіч (1954, Смалявіцкі р-н), мастак тэатра лялек – 60 гадоў з дня нараджэння.

23 – Конан Уладзімір Міхайлавіч (1934, Навагрудскі р-н – 2011), вучоны ў галіне філасофіі, культуралогіі і гісторыі, літаратурны крытык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Барысенка Васіль Васільевіч (1904, Барысаў – 1984), літаратуразнаўца, крытык, акадэмік НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1980) – 110 гадоў з дня нараджэння.

26 – Гурскі Ілья Данілавіч (1899, Уздзенскі р-н – 1972), пісьменнік, драматург, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 115 гадоў з дня нараджэння.

28 – Камінскі Меціслаў Адамавіч (1839, Віленская губ. – 1868), літаратар, этнограф, фалькларыст і публіцыст, які зрабіў адну з першых спробаў навуковай класіфікацыі беларускіх прыказак, прымавак і фразеалагізмаў, – 175 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 12

Уздойж: 1. Иван. 7. Фрэгат. 8. Лета. 9. Метэаролаг. 12. Іена. 13. Вера. 16. Траса. 17. Аташэ. 18. Проза. 19. Імага. 21. Сказ. 22. Пакт. 25. Таварыства. 27. Малі. 28. ЮНЕСКА. 29. Іаан.
Упоперак: 2. Адам. 3. Ордэн. 4. Палон. 5. Хакадатэ. 6. Славіст. 10. Энтамолаг. 11. Іераманах. 14. Палац. 15. Заліў. 18. Пасланец. 20. Антоній. 23. Сасна. 24. Осака. 26. Амба.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАБІВАНКА – спосаб аздаблення тканіны ўзорам з дапамогай дошкі-клішэ з рэльефным малюнкам; тканіна, аздабленая такім спосабам; від народнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва. Лакальныя назвы набойка, выбойка. Выкарыстоўвалася для вырабу свецкага і культавага адзення, набіўных дываноў, фіранак, поцілак, сурвэтак, абрусаў і інш.

Вядомая з 3-га тыс. да н.э. у Індыі. На Беларусі існавала са старажытных часоў, была развітым відам мастацтва ў XII ст. Найбольшага росквіту дасягнула ў XVI–XVII стст. у сувязі з дзейнасцю рамесніцкіх цэхаў. Цэнтрамі вырабу набіванкі ў XIX ст. былі Віцебск, Магілёў, Полацк, Орша, Бабруйск, Веліж (цяпер Смаленская вобл.), Невель (цяпер Пскоўская вобл.), была пашыраная ў вёсках Магілёўшчыны, Гомельшчыны і асабліва Віцебшчыны. У канцы XIX ст. рамяство заняла ў сувязі з фабрычнай вы-

творчасцю набіваных тканінаў. У пачатку і сярэдзіне XX ст. набіванкі выраблялі толькі асобныя майстры.

Набіванку рабілі двума спосабамі: дошку з афарбаваным плоскім рэльефным малюнкам клалі на тканіну і прыціскалі ўдарам драўлянага малатка, у выніку каляровы малюнак адбіваўся на натуральным неафарбаваным фоне (набойка); на афарбаваную дошку з контр-рэльефным малюнкам клалі тканіну і прыціскалі валакам, у выніку атрымлівалі неафарбаваны малюнак на каляровым фоне (выбойка; спосаб пашыраны да XVIII ст.). Звычайна набіванку рабілі ў адзін колер, найчасцей сіні (таму набойшчыкаў часта называлі сінельнікамі). Малюнак набівалі і на афарбаваную тканіну (красаніна). Звычайна выкарыстоўвалі алейныя фарбы. У XIX ст. быў пашыраны спосаб «набойкі глінай»: тканіну з нанесеным белай глінай, купарысам, вільнёвым клеём і інш. рысункам фарбавалі (пераважна ў сіні колер), пасля чаго гліну і інш. адмывалі, у

Печка

Душой хаты і цэнтрам жыцця была печка: у восеньскія дні і зімы лютыя, у вёсны раннія – без печкі нікуды было, як і ўлетку ў дажджлівыя дні. На печцы папесціцца – нічога лепей для вяскоўца не заставалася.

Па раннях печы палілі зазвычай пасля даення кароваў. Чыгуны з чыгункамі ў шэраг выстаўлялі. Для патэльняў пакідалі месца. Узбіваліся бліны на сыроватцы, дадавалася соды крыху, дробка солі. У каструлі падбівалася цеста лыжкай драўлянай. На працёртую кавалкам сала гарачую паверхню цеста клалі густа. Бліны пышнелі, падымаліся. На стол іх гарачымі клалі, румянымі. Па адным іх гаспадыня, перакідваючы з рукі ў руку, насіла.

Фота Алякс. Сачані

Фазы тры – небяспека адна

Апошнім часам адной з асноўных прычынаў узнікнення пажараў і ўзгаранняў з'яўляюцца праблемы з электраправодкай: аварыйны рэжым працы трохфазнай электрычнай сеткі, што ўздоўж і ўпоперак апаесявае жылую забудову.

Пры «адгаранні нуля» нейтральны праваднік у выніку няяснага абслугоўвання сеткі ці з-за перагрузкі звычайна перагаре. Пры пашкоджанні, абрыве ці недастатковым кантакце нулявога прываду ў трохфазнай сетцы ўзнікае несіметрычны рэжым яе працы (несіметрыя напружання). То бок напружанне ў асобных групах кватэраў, у выніку ўключэння ў сетку розных па колькасці ці магутнасці

электраспажывальнікаў, будзе розным. А значыць, на тым участку, дзе былі ўключаныя прыборы вялікай магутнасці, напружанне панізіцца (абумоўленае няўнасцю вялікага ўнутранага супраціўлення электрапрыёмнікаў), на іншых жа – павысіцца і можа дасягнуць 380 В.

Характэрнымі прыкметамі такога аварыйнага стану ў адных групах будуць празмернае свячэнне лямпачак, павышаны шум пад час працы халадзільнікаў, выхад з працоўнага рэжыму хатняй тэхнікі. У іншых жа групах наадварот напал лямпачак будзе недастатковым. Прыборы, уключаныя ў электрычную сетку, могуць апынуцца пад большым напружаннем, што прывядзе да вы-

хаду іх з працоўнага стану, а нярэдка і да пажару.

Згодна з пунктам 61.6 Правілаў пажарнай бяспекі Рэспублікі Беларусь для жылых забудоваў, інтэрнатаў, індывідуальных гаражоў і садоўных таварыстваў (ППБ 2.13-2002), забаронена пакідаць без нагляду электрапрыборы, што знаходзяцца ў працоўным стане. Выключэннем з'яўляюцца прыборы, эксплуатацыя якіх дазволена нарматыўнымі дакументамі без дагляду.

Будзьце ўважлівымі, сыходзячы з хаты, адключыце электрычныя прыборы, не перагружайце сетку – абараніце жыллё ад пажару!

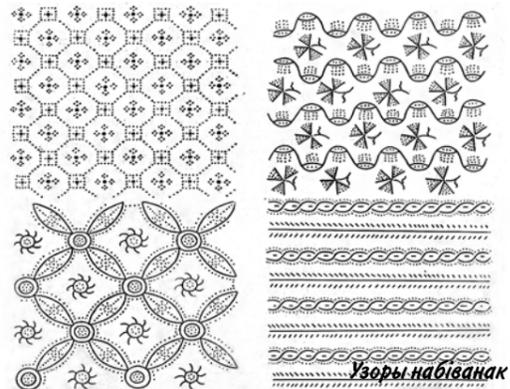
Дзяніс ПРОЦЬКА,
кіраўнік ЦРАНС г. Мінска

выніку чаго атрымлівалі неафарбаваны рысунка на сінім фоне. Пры вырабе рознакаляровых набіванак для кожнага колеру рабілі асобную дошку, якую цалкам выразалі з дрэва. З XIX ст. для перадачы тонкіх ліній і кропак разьбяны ўзор дошак сталі чаргаваць з металічным (тонкімі пласцінамі і цвікамі, набітымі ў дошку), што давала магчымасць ствараць тонкія разнастайныя малюнак. У заходніх раёнах Беларусі ў канцы XIX – пачатку XX ст. для набіванак выкарыстоўвалі штампікі з нескладаным рэльефным геаметрычным узорам (разеткі, крыжыкі, елачкі, галінкі і інш.), выразаныя з бульбы або рэпы.

Рысунка беларускай набіванкі лакальныя, найчасцей закампаанаваны «ў клетачку», «у сетку», «у шлячкі». Найбольш пашыраны геаметрычны (зорачкі, кругі, клеткі) і стылізаваны раслінны арнамент (кветкі васьілька, рамонка, цюльпана, бэзу, пупышкі вярбы, лісты дуба, рабіны, ліпы, хвалістыя сцяблінкі і інш.). Сустрэкаюцца зааморфныя матывы (выявы алейна, каня, пёўна, фантастычных птушак). Беларускай набіванцы ўласцівае выкарыстанне ў адным рысунку невялікай колькасці дэкаратыўных эле-

ментаў, што пры рапортным паўторы стварала гармонію формаў і рытму. У цэлым беларуская набіванка стылістычна звязаная з іншымі відамі народнага мастацтва (ткацтва, вышыўка, размалёўка).

Калекцыі беларускіх набойных дошак з геаметрычным, раслінным, зааморфным арнаментамі, сабраныя ў канцы XIX ст. Е. Раманавым, знаходзяцца ў Расійскім этнаграфічным музеі ў Санкт-Пецярбургу, Віцебскім абласным краязнаўчым музеі. Узоры набіваных мастацкіх тканінаў зберагаюцца ў фондах Музея старажытнабеларускай культуры ІМЭФ НАН Беларусі, Заслаўскім музеі рамёстваў і народных промыслаў.

Узоры набіванак